

Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties
recogni-||tum, ...**

Horatius Flaccus, Quintus

Frankfurt/Main, 1577

Widmungsbrief

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

D. L A M B I N V S
CAROLO NONO, GALLO-
RVM REGI POTENTISSIMO, ET
CHRISTIANISSIMO.

S. P. D.

Siquis umquam puer excelso loco natus, Carole Rex Christianissime, domesticis rerum fortiter, iuste, praeclarèque gerendarum exemplis abundauit: eorum profectò tanta tibi copia suppetit, ut, siue Franciscum I. auum tuum, siue Erricum II. patrem spectes, fortissimos potentissimòsque Reges, ad quascumque illorum actiones propè diuinas, atque immortales mente & cogitatione te conuerteris, maximi, latissimique laudis, & gloriae campi sese tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, forisque gesserunt, tot populis iustum bellum intulerunt, tot supplicibus praesidio, salutique fuerunt, tot urbeis expugnarunt, tam longè, lateque regni Gallici sineis protulerunt, leges tam utileis, tamque salutareis sanxerunt, ut si tu, cum aetate processeris, eorum vestigia persequi, aut etiam cum illis certare volueris, non sit metuendum, ne non, quanto illi superioribus Regibus praestiterunt, tanto tu illis facile antecellas. Atque arteis quidem, ac virtutes eorum bellicas cum aetas nostra, patrumque nostrorum admirata est, tum omnium gentium, posteriorumque saeculorum littera celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut urbanis, quarum hereditas, atque imitatio aequè, atque illarum, ad te pertinet, posteritas umquam conticescet. sunt enim magno, excelsòque animo dignissima: sunt grauitatis, sapientiae, pietatis, iustitiae, liberalitatis, amoris in Gallorum ciuitates plenissima. sed, ut ex his, eas, quae ad iuris aequabilis descriptionem, quae ad iustitiam, quae ad religiones, ac caeremonias pertinent, praetermittam, vellem mihi tanta suppeteret orationis facultas, ut singularem Francisci, aui tui (cuius nomen vigeat memoria hominum sempiterna) in viros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus efferre possem. Quantis enim praemiis illos inuitauit? quot, & quantis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantum, hoc est in suos, ita animatus fuit, verum etiam externos, atque adeò multo impensius, omni beneficiorum genere auxit, atque ornauit. Ex quo factum est, ut ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri Hebraicarum, Graecarum, Latinarum litterarum scientia clari, philosophi, iurisperiti, poetae, rhetores praemiis amplissimis excitati in Galliam tuam conuenirent. Muta tum erant ab illis litteris, à liquida & germana philosophia, à veterum, & probatorum auctorum vocibus, Lutetiae gymnasia: vigeant in eis ineptae verborum captationes, & concertationes: inanes, & spinosae quaestiunculae ponebantur: fallaces, & minutae conclusiunculae contorquebantur: disputationibus anilibus, barbaris nominibus, ac vocibus, impolitissimorum librorum lectior omnium gymnasiorum parietes personabant. merae nugae, merae ineptiae, merae barbarae docebantur. Igoti erant Homerus, Pindarus, Aeschylus, Sophocles, Euripidus: ignoti Plato, Xenophon, Aristoteles, Theophrastus, Plutarchus: ignoti Herodotus, Thucydides, Polybius, Diodorus, ceteri Graeci scriptores omnes. linguae Latinae elegantiam, &

munditiem, incorruptum Latini sermonis usum nemo nouerat, nemo docebat. Hebraica, & Graeca linguae ne elementa quidem erant nota, omni elegantiore, & puriore doctrina, omnibus Graecorum, & Latinorum melioris notae scriptorum monumentis carebamus. Piget, pudetque referre quanta tum omnium bonarum artium ignoratio Galliam tuam obsessam teneret: quantis tenebris populus tuus circumfusus, ac pene dicam, sepultus esset. Exortus est Franciscus ille, auus tuus, humanarum litterarum, omniumque ingenuarum artium, ac disciplinarum verissimo cognomento parens appellatus: qui rus merum, qui foedam barbariem, qui graue virus, qui crassas tenebras ex scholis, ex urbibus, ex tota Gallia suo splendore depelleret, fugaret, dissiparet: sermonis Hebraici, Graeci, Latini, omnium artium honestarum, & reipublicae utilium studia in hominibus ingenio praestantibus commoueret, atque excitaret. Id autem hac ratione assecutus est. Lutetiae duodecim doctores partim Gallos (in quibus erant illa Galliae tuae ornamenta, Franciscus Vatablus, P. Danesius, Iacob. Tusanus, Dion. Coronaeus, Orontius Finaeus) partim aduenas (in quibus erant Bart. Latomus Germanus, Ioan. Poblatus Hispanus, Agathius Guidacerius, Paulus Paradisus, uterque item Hispanus, Ioan. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus,) proposito, atque attributo eis honestissimo praemio instituit: quorum alij mathematicas artes, alij Hebraicas litteras, alij Graecas, alij Latinas, alij philosophiam ex ipsis fontibus haustam, alij artem medendi, & maxime eius partem eam, quae chirurgice à Graecis appellatur, publice docerent. Francisco successit Erricus, dignissimus patre filius, pater tuus, rerum domi, forisque gestarum gloria clarissimus: qui patrem cum ceteris rebus omnibus pene vestigiis ipsis persecutus est, tum eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac studio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel excefferant ex vita, vel alioqui sua sponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrinaeque praestanteis substituit, P. Gallandium: Iacob. Siluium, Iac. Gopylum, Pet. Ramum, Adrian. Turnebum, Fr. Vicomercatum, Ioan. Auratum, Paschasium Hamelium, Ioan. Calignium, Ioan. Penam, Io. Mercerum, Bertinum Comitem, Rod. Bainum Britannum, Io. Quinquarbo- reum. Ita utroque regnante artes, litterae, disciplinae omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerumque bellicarum gloria iam pridem ceteris nationibus aut pares, aut etiam superiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quam Franciscus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamus. At nunc iidem Francisci aui tui, & Errici patris beneficio Italiteras amplexi sumus, ut non modò iam cum Germania, (quae discentium, atque eruditorum multitudine semper abundauit, neque minus umquam litterarum, quam armorum cupiditate, studioque flagrauit:) verum etiam cum Italia, (quae cum viros acumine ingeniorum, sollertiisque iudicandi praestanteis gignere existimatur, tum Latinarum quidem litterarum hereditatem quodam veluti gentilitatis iure sibi vendicauit: Graecarum autem possessionem quasi vacuam, & caducam euersa, ac deleta Graecia celeriter occupauit,) vltro pedem conferre, atque in certamen descendere audeamus. Hunc igitur ingeniorum cultum, hanc humanitatem, hanc optimarum artium celebritatem, quam ab auo, & patre tuo consecuti sumus, tuae personae decòrum est, Carole: tuis maioribus dignum: ei spei, quam de te habemus, consentaneum, te studiosè tueri, diligentèrque conseruare. Non enim credibile est, te ita dicturum, satis esse, si artis militaris, & bellicae gloriam tibi ab illis relictam retineas: de urbanis, & ciuilibus artibus non esse tibi magnopere laborandum. Nam primùm, quarum artium exercitatio

tuis

tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maiestatem tuam non decet: deinde ne te quidem praterit, ut pote, à præstantissimis doctoribus, ac magistris institutum, optimisque præceptis imbutum, & quod caput est, nature bonitate valentem, scientiam inscientia, sapientiámque insipientia longè esse potiore, ac præstabiliorem: neque esse consentaneum, cuius Regis populus aureis habeat tereteis, eruditus, & purgatus, ingeniumque doctrina expolitum, eum Regem, litterarum, & scientie suavitatem neque auribus sentire velle, neque cogitatione comprehendere, ac percipere curare. Neque porrò existimo, tibi id probatum iri, quod de Alexandro magno Philippi Macedonum Regis filio scriptores locupletes memoria prodiderunt, illum ita animo fuisse affectum, ut, quoties Philippus aut urbem aliquam nobilem cepisset, aut prælium secundum fecisset, aut victoria aliqua denique potitus esse nuntiaretur, non admodum late ferret, suisque æqualibus diceret: patrem nihil magni, præclarique, quod gereret, sibi relicturum, existimans, quanto plureis urbeis Philippus expugnasset, quantoque plureis victorias peperisset, tanto se aut pauciores rerum à se gerendarum occasiones habiturum, aut sibi pauciora, quæ subigeret, ac domaret, reliqua futura. Quamvis enim esset hoc insigne, & luculentum eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentum: si fortitudinem tamen non corporis viribus, sed animi robore metimur: & si altitudinem animi non in fortuna temeritate, neque in militum lacertis, sed in animo inuicto positam esse arbitramur: & si solidam, veramque gloriam non in expugnandis urbibus, neque in propagandis imperij finibus, sed in cohibendis, & comprimendis animi motibus, rebusque secundis moderatè, sapienterque ferendis locatam esse existimamus: fuisset illud profectò multo certius magnæ ad virtutem futuram indolis Alexandri signum, primùm secunda Philippi patris fortuna, victoriusque latari: deinde rationem inire, quemadmodum tot ciuitates, tot populos, tantum regnum sapienter iustèque moderari posset, quàm in incerto belli euentu, spem gloriæ suæ collocare. Nam, cum duæ sint artes potissimum, in quarum studium reges incumbere, quas perdiscere, in quibus versari vel soleant, vel debeant, una militaris, & bellica, per quam hostilis, & externa iniuria propulsetur: altera ciuilis, & urbana, & quodammodo togata, per quam ciuitates optimis legibus institutisque temperata, concordia, otio, opibus, virtute floreat: dubitari non debet, quin ea, per quam populus vita beata quaritur, & cuius causa prior illa est comparata, longè illi sit anteposenda. Bella enim non nisi necessario suscipiuntur: neque quisquam est, nisi immani plane ingenio præditus, qui non per disceptationem, ac rationem, quam per vim, & ferrum ius suum obtinere malit. Cum illud non licet, ad hoc decurritur, ut iniuria ferro repulsa, iure nostro armis recuperato, victoria bello parata, otio, pacèque potiamur. Quemadmodum autem nauis gubernator ad cursum secundum, medicus ad ægri salutem suas omnes curas, & cogitationes refert: sic bono principi, eorum, quibus præest, vita beata proposita debet esse, ut illi fortunæ bonis sint locupletes, & copiosi: viribus corporis valentes, ac robusti: omnibus animi virtutibus instructi, atque ornati: gloria, famaque præstantes, & clari: quantum denique contingere solent cum Reges sedulo dant operam, ut sint ipsi bellicosi simul, & sapientes: cumque sapientiæ, iustitiæ, pietatis æquè, atque artium bellicarum cupiditate, studioque ducuntur. Itaque antiquissimi illi poeta non aliam (opinor) ob causam Palladem armatam sinxerunt, quàm, ut significarent in Regibus, & rerum publicæ moderatoribus bellicam virtutem cum sapientiâ coniunctam, & copulatam esse oportere. Quam rationem secuti prisca illi heroes in disciplinam hominum eruditorum, longoque usu peritorum filios suos stu-

diōsē tradēbant: & Reges ipsi doctos viros, & sapientē in comitatum, amicitiamque suam cupidissimē recipere solebant. Sic fortissimum illum Græcorum Achillem Pelei Thestolorum Regis filium à Chirone Centauro puerum eruditum esse litteris proditum est: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum se comitem, & custodem iccirco à patre esse additum, ut illum efficeret oratorem verborum, actorēque rerum. Summus ille Atheniensium contionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina, consilio, eloquentia dicitur Athenis præfuisse, priusquam ad rempublicam accederet, ab Anaxagora Clazomenio fuerat institutus: Timotheum, Cononis præstantissimi imperatoris filium, Isocrates: Epaminondam Lysis Pythagoræus: Alexandrum magnum Aristoteles erudierunt. Agesilaum Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionem Plato Atheniensis docuerunt. Sapientum autem consuetudinem, & amicitiam à Regibus esse appetitam testimonio sunt Solon, & Anacharsis: quorum alterius sermone, & congressu magnopere Cræsus est delectatus, atque adiutus: alterum cum Darius litteris & promissis nūcasset, nihil profecit: testantur Plato, & Aristippus, qui cum Dionysio vixerunt: & Callisthenes, qui cum Alexandro: alij denique quàm plurimi. Iam verò in ijs, qui sapientie, doctrinaeq; laudibus clarent, non postremum locum poëta videntur obtinere. Quin si verum querimus, vel iidem fuerunt olim poëta, & philosophi: quem in numerum referre licet Orpheum, Amphionem, Musæum, Homerum, Hesiodum, Solonem, Phocylidem, Xenophanem, Parmenidem, Epimenidem, Empedoclem, Platonem: vel, si qui Philosophi à studio poëtico fuerunt remotiores, quales sunt posteriores, ij, nisi poëtarum auctoritate, ac testimonio sua decreta confirmarent, ac fulcirent, à periculo ruina non procul abessent: ut omittam, quod plerique ex his ad vitam benè, & sapienter instituendam non multum adiumenti videntur attulisse: At ex poetis (eos excipio, qui nihil præter voluptatem lectoris querunt) vix vllum reperiās, qui non aut à vitio quidem, turpitudineque animos auocet, ad virtutem autem, & honestatem excitet, atque acuat: aut mores corruptos emendet, & corrigat: aut re vel temperanter, moderatēque factas, vel magnificè, fortiterque gestas immortalibus laudibus efferat, atque ad sempiternam memoriam consecret: aut illustria virtutum exempla ex omni antiquitate repetita huius ætatis hominibus suppeditet: aut homines calamitosos, & grauibus fortunæ casibus afflictos soletur, atque extollat. Quis philosophus vnumquam vel distinctius, quid sit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honestum, disputauit: vel planius honesti pulchritudinem, inhonesti deformitatem: sapientie vim, & utilitatem, insipientie imbecillitatem, atque incommoda disputando demonstrauit, quàm Homerus diuinis suis carminibus ante legentium oculos constituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas: quis sola terrarum: quis æstus, & fluctus marinos: quis ventorum flatus: quis nauigandi pericula, tempestatesque aduersas: quis temporum varietates: quis præliorū imaginem: quis urbium oppugnationes: quis acies instructas: quis imperatorias virtutes: quis rationem moderandorum animorum: quis formam benè moratarum ciuitatum: quis denique omnium rerum, quæ hac vniuersitate continentur, varietatem illustrius vnumquam Homero depinxit? Quid ceteros poetas, Epicos, Lyricos, Tragicos, Comicos persequar: quorum vel nomina commemorare longum sit? sed tamen quantum ex singulis generibus fructum, quantaque cum voluptate coniunctum percipiunt, qui in talium scriptorum lectione versantur? Quid, quod poëta principibus, & regibus, atque adeo diis immortalibus cari fuisse dicuntur? ut Castori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Æschylus, & Simonides

*monides Hieroni: Dionysio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Cato-
 ni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lelio Sapienti Lucillius: Memmio Lu-
 cretius: C. Cilnio Macenati, M. Vipsanio Agrippa, Casari Augusto Virgilius, Varius,
 hic, quem tibi nunc donamus, Quintus. Horatius Flaccus. Pittacus Alcaeo, à quo fuerat
 non solum versibus, & stilo violatus, verum etiam armis, & ferro appetitus, cum ille in
 potestatem suam venisset, iniuriam acceptam remisit, atque ignouit: C. Iulius Caesar ea-
 dem lenitate, & clementia vsus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulantissimis, & contu-
 meliosissimis versibus laceratus, secum redeundi in gratiam potestatem fecit. Eundem Ca-
 tullum Manlius Torquatus, Tibullum Valerius Messalla, singulari beneuolentia complexi
 sunt. Sed quorsum tam multa de litteris, philosophis, ac poetis? ut primum ostendam, cla-
 rissimorum, & sapientissimorum principum, regumque, atque imperatorum factum, & in-
 stitutum, Francisci I. aui tui, & Errici I. patris, Regum maximorum, iudicio esse compro-
 batum: deinde ut te sponte tua currentem ad parem in litteras, & litteratos voluntatem,
 simileque studium excitem: postremo ut, quem poetam C. Cilnius Macenas, eques Rom.
 nobilissimus: M. Vipsanius Agrippa, dux exercitus clarissimus: Casar Augustus, princeps
 fortunatissimus, plurimi fecerunt, vehementerque dilexerunt, cuiusque consuetudine, &
 ingenio, & moribus plurimum delectati sunt, eius scripta, multorum quidem saeculorum
 auctoritate comprobata, sed temporum, litteris inimicorum, culpa, valde deprauata: quae
 nunc ad te defero quam plurimis locis non sine meo magno labore, ac sudore propemodum suae
 nativae integritati restituta, ac mendis foedissimis perpurgata, iustisque commentariis à me
 explicata, atque illustrata, eo vultu accipias, eoque animo complectare, quo vultu, &
 quo animo Franciscus auus tuus, quo Erricus pater, sapientissimi Reges, genus hoc scri-
 torum accipere, atque amplexari solebant. Enimvero Carole non ego ad te poetam aliquem
 unum de multis affero: sed poetam omnibus suis numeris perfectum, atque absolutum: sum-
 mum, atque adeo solum, in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum scriptorem praestan-
 tissimum, atque excellentissimum: multiplici, & varia rerum copia refertum: illustri
 verborum splendore illuminatum: sententiarum pondere grauissimum: scribendi elegantia
 politissimum, ac purissimum: orationis figuris ornatissimum: in cudendis nouis vocabulis
 sine inuidia felicissimum, sine vituperatione audacissimum: in Graecorum loquendi generi-
 bus imitandis & cum prudentia, iudicioque liberrimum, ac solutissimum: & cum liberta-
 te, licentiaque cautissimum, ac prudentissimum. Nemo umquam Latinorum iustitiam,
 fidem, continentiam, parsimoniam, religionem, patientiam paupertatis, contemtionem
 rerum humanarum laudauit ornatius: nemo iniustitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam,
 luxuriam vituperauit acerbius: nemo ad subeunda pro patria pericula, atque ad mortem
 pro libertate oppetendam inflammauit ardentius. Nemo neque ad virtutem acrius ex-
 citauit, neque à vitio grauius reuocauit: nemo bellorum civilium calamitatem misera-
 bilius deplorauit: nemo neque amores cantauit mollius ac tenerius, neque tempestiuo-
 rum conuiuiorum hilaritatem descripsit floridius: nemo hominum suae aetatis mores car-
 psit urbanus. dies me deficiat, si huius poetae virtutes poeticas non modo persequi, &
 commemorare scribendo, aut distinguere partiendo, sed etiam recordari cogitando, aut
 notare coner obseruando. Quòd si poeta omni laude cumulatus, omnibusque suis partibus
 absolutus, & perfectus ille est, qui voluptatem, & delectationem lectoris cum utilitate,
 fructuque coniunxit: sine controuersia ceteris omnibus poetis Graecis ac Latinis (Homero*

excepto) Q. Horatius Flaccus meritò est anteponeendus: in quo sic dulcedo cum utilitate certat: ita suauitas grauitati par est, ut, si detracta voluptate, ac dulcedine, sola grauitas, utilitasque spectetur, hæc lectorem in legendo retinere queat: contra si quis de mta utilitate, solam uersuum dulcedinem, ac iucunditatem sequatur, hæc eum sua illecebra captum, ut in se continenter affixus inhæreat, pellicere possit. Ex his autem commentariis cum ipso Flacco coniunctis, cum duo corpora fecissem, quorum alterum ad carminum: alterum ad sermonum libros pertinet: eam potissimum partem tibi dicendam esse iudicaui, quæ propterea quod & ordine prior, & argumenti, rerumque amplitudine elatior atque grauior, & uerborum splendore illustrior, atque ornatiore, & concinnitate uenustior, ac floridior, & uarietate ipsa grauior, ac iucundior est, tuæ ætati simul & maiestati magis conuenire uidebatur. Vale, & regna, Idib. Aprilis anno cl. Io. LXXI. Lugduni.

IO. MALVDANVS
DE DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS
IN QV. HORATIVM FLACCVM
COMMENTARIIS.

Lippus scire, suos oculos quæ fata manerent
Olim, cum cuperet, vatem ipse adiisse Sabellam
Fertur anum Flaccus, notam sibi: (haruspice saluus
Arboris hac casum, fulmenque, lupique cruentum os,
Funestas pesteis euaserat, atque Philippos)
Talia respondit motâ vates anus, urnâ:

DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM FLACCE: NOVERCA
DVRIOR AT VENIENS ÆTAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPRET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS.
NEC TE IPSVM AGNOSCES, NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER: HAVD TAMEN HAC ÆTERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TER QVINGENTAS, SEXAGINTAQVE VBI MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
INLITA RESTITVENT. DISCVSSIS ERGO TENEBRIS
NEC LIPPVS, NEC CÆCVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
MVLTOQVE EXTABIS, QVAM PRIMO INLVSTRIOR ÆVO.
Verum dixit anus. sunt hæc colyria chartæ.